

Innhold

Forord	11
Kapittel 1	
Barn, foreldre og skole	13
Det normative grunnlaget for samarbeid.	15
Foreldres oppdrageransvar.	17
Skolens oppgaver	18
Balansen mellom faglig læring og sosial og personlig utvikling	19
Oppveksten tilbringes i skoler og barnehager	21
Samarbeid mellom hjem og skole – tre utviklingsscenarier	22
Outsourcing av barndommen	22
Skolen tar ansvar for den skolefaglige læringen, og foreldrene har ansvar for oppdragelsen.	23
Et fellesansvar og nært samarbeid om barn og unge.	23
Kapittel 2	
Hva innebærer samarbeid mellom hjem og skole?	25
Mål for samarbeidet	25
Ulike nivåer i samarbeidet.	27
Informasjon	27
Dialog og drøftinger	27
Medvirkning og medbestemmelse	28
Foreldresamarbeidets ulike områder	29
Ressursorientering og myndiggjøring	30
Typer av samarbeid mellom hjem og skole	30
Det representative samarbeidet	30
Det direkte samarbeidet	31
Det kontaktløse samarbeidet.	31

Forståelse av samarbeidet	32
Formaliseringsgrad	32
Felles mål	33
Forpliktelser	33
Felles beslutninger og grad av autonomi	34
Nødvendige avklaringer	34
Sammenheng mellom nivåer og kriterier for samarbeid.	35
Hva skal det samarbeides om?	36
Alle foreldre har forutsetninger for å kunne medvirke i skolen	38
Kapittel 3	
Betydningen av et godt samarbeid.	40
Foreldrenes betydning for barnas utvikling og læring i skolen	41
Foreldrenes utdanningsnivå	42
Foreldrestøtte	44
Direkte samarbeid mellom hjem og skole	45
Kan skolen kompensere for foreldrenes betydning?	47
Kapittel 4	
Hva kjennetegner samarbeidet mellom hjem og skole?	49
Generelle trekk ved samarbeidet	50
Omfanget av samarbeidet og kontaktbehov.	51
Kontakt ved behov når noe negativt har skjedd.	52
Mors og fars deltagelse i samarbeidet.	53
Kvaliteten på samarbeidet blir dårligere jo eldre elevene blir	55
Foreldres interesse for og støtte til barnas skolegang	55
Skolen griper inn i familielivet	57
Foreldrenes engasjement og ansvar	58
Samarbeid mellom hjem og skole har en verdi i seg selv	59
Foreldremiljøet – relasjoner mellom foreldre.	59
Grad av informasjon, dialog og medbestemmelse i samarbeidet	61
Skolens og lærernes makt begrenser foreldrenes deltagelse i skolen	63
Læreren vet best	64
Avmakt og tillitsbrudd	64
Lærernes opplevelse av makt	66
Makt i forhold til undervisningen og det faglige i skolen.	66
Frykten for sanksjonsmidler	68
Kategorisering og sosiale konstruksjoner av foreldre	69

Oppmuntring eller kritikk	71
Det gode samarbeidet	72
Kapittel 5	
Betingelser for samarbeidet	75
Myndiggjøring og ressursorientering i synet på foreldre	75
Familien består fortsatt	77
Myndiggjøring i møter mellom foreldre og lærere	78
Skolens og lærernes makt og maktbruk	79
Skolens institusjonelle makt	81
Institusjonell makt og skolens egeninteresser	83
Kommunikativ makt i samarbeidet mellom hjem og skole	84
Voksne som er enige, kan lykkes godt i oppdragerarbeidet	86
Foreldrenes kapital	87
Ulikheter og distinksjoner i kapital	89
Om å ta avstand	91
Lærernes konstruksjoner av foreldres kapital	91
Lærernes valgmuligheter i samarbeidet ved den enkelte skole	93
Kapittel 6	
Å være foreldre i skolen	96
Oppdragelse og opplæring i en verden i rask endring	97
Pensumisering av familielivet	98
Foreldrestøtte i hverdagen	100
Spørsmål til og samtaler med barna om skole	100
Lekser og støtte til skolearbeid	102
Rutiner og struktur i hjemmet	104
Egne roller som foreldre	106
Rettinger og plikter som foreldre i skolen	107
Foreldres rettmessige forventninger til skolen og lærerne	108
Foreldrenes ansvar og plikter	109
Kapittel 7	
Møtet mellom foreldre og lærer	110
Minst halvparten av utviklingssamtalene bør foregå uten barn til stede	111
Behovet for anerkjennelse og støtte	112
Anerkjennelse og forståelse av foreldre	113
Læreres behov for anerkjennelse	115

Samtalen mellom foreldre og kontaktlærer	117
Avklaring av innholdet i og hensikten med samtalen	117
Få opplysninger fra foreldre om eleven	117
Legg vekt på å få til en dialog	118
Ha barnet i sentrum for samtalen	119
Det skal oppnås enighet og fattes felles beslutninger	119
Gi foreldre støtte og oppmuntring	122
Ikke alle møter må foregå på skolen	122
Håndtering av konflikter og motsetninger	123
Lytt til foreldre	124
Avvis ikke kritikk, selv om den er urimelig	124
Ha fokus på framtiden	124
Legg vekt på muligheter for enighet og endring	125
Gå ikke i forsvar	125
Følg opp det som det har blitt enighet om	125
Unngå bruk av maktstrategier	125
Appellering til foreldres skyldfølelse	126
Forskjønnning av situasjonen på skolen	126
Konfrontasjon med foreldre	126
Kollegialitet	127
Forsterket og intensivt foreldresamarbeid	127

Kapittel 8

Foreldre som gruppe og det representative demokratiet	130
Miljøet og fellesskapet mellom foreldrene	130
Foreldremøter	133
Planlegging	133
Utvikling av det sosiale fellesskapet mellom foreldrene	134
Informasjon, dialog og medvirkning	135
Relevante tema for møtene	136
Foreldreskole	137
Mobilskole	139
Bruk av lekssehjelp	139
Samarbeid med minoritetsforeldre	140
Bruk av skolens samarbeidsorganer	142
Foreldrekontakter	142
Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU)	142
Samarbeidsutvalg eller driftsstyre	143

Skolemiljøutvalg	143
Kommunalt foreldreutvalg	144
Skoleledelsens betydning og ansvar	144
Skolelederens innstillinger til og oppfatninger av foreldre	144
Skolekulturen	145
Kompetanseheving av lærere og foreldrerepresentanter	146
Bruk av eventuelle kontrakter mellom hjem og skole	147
Avslutning	147
Litteratur	149
Stikkord	154

Forord

Denne boka ble gitt ut for første gang i 2007, primært med bakgrunn i forskning omkring samarbeidet mellom hjem og skole. Siden den tid har både samfunnet og skolen endret seg, og forskningsfeltet har også utviklet seg. Derfor er det behov for en ny og revidert utgave av boka. De internasjonale PISA-undersøkelsene og nasjonale prøver har indirekte lagt et større press på skolenes ansvar for å gi elevene et godt læringsutbytte i sentrale skolefag. Samfunnet har i denne perioden blitt noe mer individualisert og rettighetsorientert, noe som berører både foreldre og skolen.

Som far til tre barn som nå er voksne, har jeg 16 års erfaring i samarbeid med skolen og lærerne jeg har møtt der. Denne subjektive erfaringen har vært et viktig grunnlag i de refleksjonene som er gjort her. Mitt yrke er forsker og professor i pedagogikk, og jeg har i flere forskningsprosjekt berørt samarbeid mellom hjem og skole og foreldrenes rolle og betydning. Dette har gitt meg kunnskap som har vært en viktig forutsetning for å skrive denne boka.

I denne boka er jeg primært forsker. Det betyr at jeg presenterer kunnskap som så langt som mulig er basert på forskning. Jeg har lagt stor vekt på at det skal være hold i det som presenteres. Det har ikke alltid vært like lett, fordi det eksisterer lite forskning om samarbeid mellom hjem og skole og den rolle foreldrene bør spille i skolen. Noen av eksemplene er av den grunn subjektive. Det vil si at det er erfaringer jeg har gjort som far og i møte med andre foreldre. Som far har jeg opplevd hva det betyr å overlevere mine barn til ulike lærere. Jeg har ofte tenkt på hvilken innflytelse den enkelte lærer vil ha på mine barn, og i hvilken grad læreren er interessert i og tar hensyn til mine oppfatninger og ønsker knyttet til mine egne barns utvikling og skolegang.

Majoriteten i skolen er foreldre. Anslagsvis er det 900 000 som er mor eller far til barn og unge i grunnskole og videregående opplæring. De er flere enn elevene, og de er langt flere enn lærerne. Til tross for det er det svært liten forskningsmessig og politisk interesse for foreldrene – og ikke minst for foreldrenes rolle i skolen.

Vi kan på mange måter snakke om foreldre som den tause majoritet i skolen. Min hensikt med denne boka er å gi en stemme til den tause majoriteten.

I dialog med mange lærere har jeg som forsker og foreleser opplevd at mange lærere i liten grad har reflektert over hvordan de skal møte og samarbeide med foreldre. Til læreres forsvar må det også sies at de er lite forberedt på det. Lærerutdanningen behandler det ikke særlig grundig, og det blir også gitt svært få etterutdanningstilbud om dette temaet.

Anders Johansen (2003) uttrykker at å gi ut en bok er å påta seg en forpliktelse og dermed stå inne for det man skriver. Å ikke bli ferdig med en bok er å vegre seg mot å stå inne for noe. Under arbeidet med denne boka i 2007 og i denne revideringen har jeg vegret meg. Grunnen til det er nok at jeg skriver om et tema som er relativt personlig både for meg og for leseren. Å være mor og far er ikke lett, og det forenkler ikke oppgaven at vi også må være foreldre i skolen. Derfor har skrivearbeidet tatt lang tid, og jeg føler sterkere forpliktelse og ansvar for det jeg formidler her, enn når jeg skriver artikler og forskningsrapporter.

Jeg vil takke alle foreldre, lærere og skoleledere som har svart på mine spørsmål i intervjuer og på spørreskjema i ulike undersøkelser. Dette har dannet et viktig grunnlag for denne boka. Videre vil jeg takke Universitetsforlaget som har oppmuntret meg til å revidere boka, og som har gitt meg verdifull støtte underveis. En takk til May Britt Drugli, som har bidratt sterkt til at jeg har blitt kjent med nyere forskning om samarbeid mellom hjem og skole. En takk også til mine ansatte på Senter for praksisrettet utdanningsforskning ved Høgskolen i Hedmark, som gjennom daglige drøftinger og diskusjoner har satt mine argumenter på prøve.

Rømåsen, mai 2015

Thomas Nordahl